

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

SIFOs Referansebudsjett for forbruksutgifter 2021

Marthe Hårvik Austgulen, Andreea Ioana Alecu og Anders Naterstad

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
SIFO-Rapport 3 – 2021

Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggt. 26 – 7. etg.
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
www.oslomet.no/om/sifo

Forsidebilde: Fotolia_92300654_Subscription_Monthly_XXL

Forbruksforskningsinstituttet SIFO utgir:

- Rapporter – som er kvalitetssikret og godkjennes av SIFO ved direktør/forskningsledere
- Notater – som godkjennes av prosjektleder.

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Tittel SIFOs Referansebudsjett for forbruksutgifter 2021	Antall sider 28	Dato 05.05.2021
Title Consumption Research Norway's reference budget for consumer expenditures 2021	ISBN 978-82-7063-523-8	
Forfatter(e) Marthe Hårvik Austgulen Andreea Ioana Alecu Anders Naterstad	Prosjektnummer 202249	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Barne- og familiedepartementet (BFD)		
Sammendrag Denne rapporten presenterer referansebudsjettet for 2021, en oppsummering av de viktigste endringene som er gjort sammenlignet med referansebudsjettet for 2020 og en oppsummering av grunnlaget disse endringene er basert på. I forbindelse med at tidligere versjoner av referansebudsjettet blir tilgjengeliggjort i kalkulatoren for forbruksutgifter, presenterer vi i denne rapporten også en kortfattet oversikt av hvordan referansebudsjettet som helhet, og de ulike forbruksområdene hver for seg, har utviklet seg over tid. I forbindelse med publiseringen av 2021-versjonen av referansebudsjettet har grunnlaget for to forbruksområder blitt revidert og oppdatert, og nye priser er samlet inn i 2021. Disse forbruksområdene er «Spedbarnsutstyr» og «Personlig pleie». I forbindelse med oppdateringen av budsjettposten «Spedbarnsutstyr» ble også kostnader spesifikt knyttet til spedbarn (< 1 år) revidert for forbruksområdene «Lek og mediebruk» og «Personlig pleie». Nye priser er også hentet inn i 2021 for budsjettpostene «Reisekostnader», «Bilkostnader», «Barnehage» og «SFO/AKS». For de øvrige forbruksområder i referansebudsjettet er prisene justert i henhold til endringer i konsumprisindeksen (KPI). Videre er beregningen av stordriftseffekt for de individspesifikke forbruksområdene justert og denne beregnes i 2021-versjonen av budsjettet kun for forbruksområdet «Mat og drikke» og kun for familier med mer enn to barn. Størrelsen på denne effekten er en reduksjon på 12%.		
Summary This report presents the Norwegian reference budget for 2021, a summary of the most important changes that have been made compared to the reference budget for 2020 and a summary of the basis on which these changes are made. As previous version of the reference budget is made available in the online calculator for consumer expenditures, this report also presents a brief overview of how the reference budget have developed over time. In connection with the publication of the 2021 version of the reference budget the basis for two consumption areas has been revised and updated, and new prices have been collected in 2021. These consumption areas are "Baby equipment" and "Personal care". In connection with the update of the budget item "Baby equipment", costs specifically related to infants (< 1 year) were also revised for the consumption areas "Recreation and leisure activities" and "Personal care". New prices have also been collected in 2021 for the budget items "Travel costs (commute)", "Car costs", "Kindergarten" and "Day care facilities for schoolchildren". For the other consumption areas in the reference budget, prices are adjusted in accordance with changes in the consumer price index (CPI). Furthermore, the calculation of economies of scale for the individual-specific consumption areas has been adjusted and this is calculated in the 2021 version of the budget only for the consumption area "Food and beverages" and only for families with more than two children. The magnitude of this effect is a reduction of 12%.		

Stikkord

Referansebudsjett, forbruksutgifter

Keywords

Reference budget, consumer expenditures

SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter 2021

Rapport mai 2021

Forord

Denne prosjektrapporten er en rapportering av arbeidet med utviklingen av referansebudsjettet for 2021. Prosjektet er finansiert av Barne- og familiedepartementet (BFD).

Det norske referansebudsjettet har en lang historie, og årets oppdatering bygger på omfattende arbeid utført av en rekke personer. Arbeidet med konstruksjon og oppdateringer av de ulike forbruksområdene i referansebudsjettet gjennomføres i hovedsak av forskere med fagkompetanse innenfor det aktuelle forbruksområdet, og flere ulike personer har derfor vært involvert både i oppbyggingen og de senere oppdateringene av de ulike forbruksområde som ligger til grunn for årets beregninger. Det er med andre ord mange flere enn forfatterne av denne rapporten som har medvirket til Referansebudsjettet for forbruksutgifter 2021 selv om de ikke har vært direkte involvert i arbeidet med årets versjon. En stor takk rettes til Elling Borgeraas for kommentarer til tidligere utkast av denne rapporten, og for god støtte gjennom oppdateringsarbeidet!

Forskningsleder Anita Borch har kvalitetssikret rapporten.

Oslo, mai 2021

Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet - storbyuniversitetet

Innhold

Forord	4
Innhold	5
Tabelliste	6
Figurliste.....	6
Innledning.....	7
1. Referansebudsjettet 2021	8
1.1 Individspesifikke utgifter (kr. per måned)	8
1.2 Husholdningsspesifikke utgifter (kr. per måned)	9
2. Oppdateringer av kostnader i referansebudsjettet 2021	10
2.1 Oppdatering av grunnlaget	10
2.1.1. Spedbarnsutstyr	10
2.1.2. Spedbarnskostnader i forbruksområdet «Lek og mediebruk»	12
2.1.3. Forbruksområdet «Personlig pleie»	13
2.2 Oppdatering av priser	15
2.3 Justering av priser i henhold til endringer i konsumprisindeksen	15
3. Oppdatering av beregnet stordriftseffekt	17
3.1 Referansebudsjettet bygger på en behovstilnærming	17
3.2 Betydningen av varekurvene og forbruksnivået i referansebudsjettet	19
3.3 Empiriske undersøkelser	19
3.4 Konklusjon	21
4. Oppdatering av kalkulatoren for forbruksutgifter – tilgjengeliggjøring av tidligere års beregninger	22
5. Oppsummering og konklusjon.....	26
Litteratur	27

Tabelliste

Tabell 1: Oppsummering av endringer i budsjettposten "Spedbarnsutstyr - grunnutrustning" i referansebudsjettet for 2021.....	12
Tabell 2: Oppsummering av endringer i budsjettposten «Spedbarnsutstyr - supplering» i referansebudsjettet for 2021.....	12
Tabell 3: Oppsummering av endringer for spedbarn (<1 år) i budsjettposten "Lek og fritid" i referansebudsjettet for 2021.....	13
Tabell 4: Kjønnns- og aldersinndelinger brukt i beregninger for budsjettposten "personlig pleie".....	13
Tabell 5: Oppsummering av endringer i budsjettposten «Personlig pleie» i referansebudsjettet for 2021.....	14

Figurliste

Figur 1: Referansebudsjettet for kvinner 31-50 inkludert bilkostnader, 1987 - 2021.....	23
Figur 2: Individspesifikke forbruksområder (kvinne 31-50 år), inflasjonsjustert til februar 2021.....	24
Figur 3: Husholdspesifikke forbruksområder, inflasjonsjustert til februar 2021.....	25

Innledning

Formålet med dette notatet er å presentere Referansebudsjettet 2021 og de viktigste endringene i dette budsjettet sammenlignet med Referansebudsjettet 2020.

Referansebudsjettet og den tilhørende kalkulatoren for forbruksutgifter oppdateres årlig. I tillegg til å justere fjorårets priser i henhold til endringer i konsumprisindeksen oppdateres også grunnlaget for de ulike varekurvene med jevne mellomrom. Videre benytter vi de årlige oppdateringene, så langt det går, til å revidere andre aspekter ved referansebudsjettet dersom det er nødvendig. I 2021-versjonen har vi justert beregningen av stordriftseffekt for de individspesifikke utgiftene. Ved publiseringen av 2021-versjonen av referansebudsjettet har vi også tilgjengeliggjort alle tidligere referansebudsjett i kalkulatoren for forbruksutgifter.

I dette notatet presenteres først referansebudsjettet for 2021. I kapittel 2 gir vi en oppsummering av hvordan oppdateringen er gjennomført og de viktigste endringene. I kapittel 3 presenterer vi nye beregninger av stordriftseffekt, og til sist gir vi i kapittel 4 en kortfattet oversikt over utviklingen i referansebudsjettet siden det ble presentert for første gang i 1987.

1. Referansebudsjettet 2021

1.1 Individspesifikke utgifter (kr. per måned)

MAT & DRIKKE											
Kjønn/alder	6-11 mnd.	1 år	2-5	6-9	J 10-13	G 10-13	J 14-17	G 14-17	K 18-30	K 31 - 60	K 61 - 74
pr. mnd.	1 000	1 260	1 720	2 190	2 640	2 750	3 040	3 480	3 280	3 100	2 850

MAT & DRIKKE						
Kjønn/alder	K 74 +	M 18 -30	M 31 - 60	M 61 - 74	M 74 +	GRAVIDE/ AMMENDE
pr. mnd.	2 570	3 890	3 660	3 220	2 990	3 660

KLÆR OG SKO										
Kjønn/alder	<1 år	1 år	2-5	6-9	J 10-13	G 10-13	J 14-17	G 14-17	K >17	M >17
pr. mnd.	420	500	640	700	660	640	910	760	960	890

PERSONLIG PLEIE												
Alder	<1 år	1-2	3	4-5	6-9	J 10-13	G 10-13	J 14-17	G 14-17	K 18-50	M >17	K >50
pr. mnd.	570	490	300	200	220	420	330	560	440	880	700	840

LEK OG MEDIEBRUK							
Alder	<1 år	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	>17
pr. mnd.	150	390	650	760	1 230	1 370	1 510

REISEKOSTNADER (30-dagersbillett Ruter, Oslo pr. 02.02.2021)						
Alder	6-19	20-66	>66	STUDENT 20-29		
pr. mnd.	398	795	398	477		

SPEDBARNsutstyr			
	GRUNN- UTRUSTNING		SUPPLERING
Alder	Fra 6 måneder før fødsel		<1
pr. mnd.	3 300		420

Individspesifikke forbruksområder omfatter varer og tjenester som er knyttet til enkeltindividenes forbruk, og utgiftene varierer med husholdsmedlemmenes alder og kjønn.

1.2 Husholdningsspesifikke utgifter (kr. per måned)

ANDRE DAGLIGVARER							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
pr. mnd.	310	390	500	710	830	930	1 020

HUSHOLDNINGSARTIKLER							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
fra 3 år							
pr. mnd.	400	430	520	660	730	820	850

MØBLER							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
fra 3 år							
pr. mnd.	450	490	600	780	910	1 090	1 250

MEDIEBRUK OG FRITID							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
pr. mnd.	1 970	1 970	1 970	2 090	2 090	2 190	2 190

BILKOSTNADER (DRIFT, VEDLIKEHOLD)					
	Fossilbil			El-bil	
Antall pers.	1 - 4	5 - 7		1 - 4	5 - 6
pr. mnd.	2 608	3 800		1 683	2 250

BARNEHAGE (HELTIDSPASS OSLO KOMMUNE, FEBRUAR 2021)				
NB! Uten mattillegg (185 kr)				
Inntekt	>592 167			
1. barn	3 230			
2. barn	2 261			
Øvr. barn	1 615			

I det husholdspesifikke forbruket inngår varer og tjenester som kan benyttes av flere personer.

AKTIVITETSSKOLEN AKS (OSLO KOMMUNE, FEBRUAR 2021)				
Inntekt	> 405 408	> 228 043	< 228 042	
Heldagsplass	3 212	1 260	685	
Halvdagsplass	2 171	810	440	

Eksempler på dette er møbler, kjøkkenutstyr, internett og aviser. Derfor er disse kostnadene relativt sett høye for énpersonshushold, mens de øker med bare mindre beløp med økende antall personer i husholdet.

2. Oppdateringer av kostnader i referansebudsjettet 2021

Referansebudsjettet oppdateres årlig, men det varierer på hvilken måte de ulike forbruksområdene oppdateres. Noen forbruksområder oppdateres med nye priser årlig, mens andre forbruksområder oppdateres ved å justere kostnadene i henhold til utviklingen i konsumprisindeksen (KPI). Det er et mål for arbeidet med referansebudsjettet at grunnlaget for forbruksområdene som ikke oppdateres årlig skal revideres og oppdateres ca. hvert femte år.

Dette kapittelet gir en oversikt over hvordan de ulike forbruksområdene er oppdatert i 2021-versjonen av budsjettet, og presenterer litt mer detaljer om oppdateringsprosessen og endringene dette har resultert i for forbruksområdene hvor grunnlaget har blitt revidert.

2.1 Oppdatering av grunnlaget

I forbindelse med publiseringen av 2021-versjonen av referansebudsjettet har grunnlaget for to forbruksområder blitt revidert og oppdatert, og nye priser er samlet inn i 2021. Disse forbruksområdene er «Spedbarnsutstyr» og «Personlig pleie». I forbindelse med oppdateringen av budsjettposten «Spedbarnsutstyr» ble også kostnader spesifikt knyttet til spedbarn (0-1 år) revidert for forbruksområdene «Lek og mediebruk» og «Personlig pleie». Dette delkapittelet presenterer disse oppdateringsprosessene og de viktigste endringene disse har resultert i. Denne presentasjonen er basert på rapportene av Skuland (2021) og Austgulen, Alecu og Borgeraas (2021).

Oppdateringene baser seg på ulike kilder. Konstruksjonen og oppdateringene av referansebudsjettet er basert på den såkalte «eksperttilnærmingen» (Austgulen & Borgeraas, 2018, 2020). Dette innebærer at ekspertkunnskap og ekspertvurderinger rangeres øverst i informasjonshierakiet når det gjelder vurderingene av hva som skal inkluderes i og ekskluderes fra budsjettposten. Andre relevante og viktige informasjonskilder er kunnskap og refleksjoner fra fokusgrupper og informasjon om forbruksforventninger og faktisk forbruk fra spørreundersøkelser og tilgjengelig statistikk.

2.1.1. Spedbarnsutstyr

Forbruksområdet «Spedbarnsutstyr» er en del av de individspesifikke utgiftene i referansebudsjettet. Denne budsjettposten er delt i to, og består av en pakke for «grunnutrustning» og en pakke for «supplering». Grunnutrustningen inneholder utstyr som det kan antas bør skaffes før eller kort tid etter at barnet blir født, mens suppleringspakken inneholder utstyr som det kan forventes å anskaffe når spedbarnet har blitt større og deltar mer i familielivet. Referansebudsjettet beregner kostnadene for grunnpakken per måned i seks måneder før ventet fødsel, og suppleringskostandene er beregnet per måned i hele første leveår.

Detaljene om oppdateringen av denne budsjettposten er presentert i sin helhet i Skuland (2021). I denne rapporten oppsummeres oppdateringsprosessen og dens hovedfunn.

Kildene som utgjør kunnskapsgrunnlaget for oppdateringen av budsjettposten «Spedbarnsutstyr» er følgende:

- Informasjonsbrosjyrer utgitt av Helsedirektoratet om «Barns miljø og sikkerhet (0-6 måneder)», «Barns miljø og sikkerhet (6 måneder – 2 år)» og «Mat og måltider for spedbarn»
- Informasjonsbrosjyre utgitt av Landsforeningen for uventet barnedød i samarbeid med Helsedirektoratet og Oslo Universitetssykehus om «Trygt sovemiljø for spedbarnet»
- Utstyrslistene fra en rekke kommersielle og ikke-kommersielle aktører (f.eks. den finske Kela maternity package og utstyrsliste fra Foreldre & barn)
- Spedbarnsbøker skrevet av helsefaglige spesialister, skrevet og publisert etter 2009 (f.eks. «Miraklenes tid» av Hedvig Montgomery og «Mamma for første gang» av Gro Nylander)
- Fokusgruppeintervjuer i desember 2020 med foreldre til barn i alderen ett til tre år.

Det ble gjennomført fire fokusgruppeintervjuer, hvor de tre første var eksplorerende og hvor fokuset ble lagt på å undersøke hvilke behov og funksjoner deltakerne mente burde dekkes innenfor budsjettposten og hvor det bør legges opp til at en handler inn varer og ev. tjenester som omfattes av forbruksområdet. Den fjerde fokusgruppen hadde som formål å validere endringsforslag og det konkrete innholdet i budsjettposten, og å reflektere over hvorvidt det burde gjøres justeringer i innhold, mengder, levetid eller innkjøpssted.

Fokusgruppeintervjuene ble gjennomført via den nettbaserte plattformen Brainstork, og hadde deltakere fra alle landets fylker.

Basert på revisjonen av budsjettposten har vi justert vareutvalget, samt varetyper og mengder som er beregnet for en del av varene i budsjettposten. De viktigste endringene er oppsummert i Tabell 1 (grunnutrustning) og Tabell 2 (supplering). Disse tabellene viser hvilke varer som er tatt inn i budsjettposten fra og med 2021, hvilke som er tatt ut og hvilke som har fått oppdatert vare- og prismåling. For disse er antallet i hovedsak uendret, men varene som er lagt til grunn for prismålingen er oppdatert og det er lagt til grunn at varene handles inn i et bredere spekter av butikker. Den tidligere versjonen av budsjettposten la til grunn at de fleste varene ble handlet inn i butikker som spesialiserte seg på babyutstyr, men siden det har skjedd store endringer i markedet for babyutstyr og forbrukernes innkjøpsvaner i dette markedet prismåles varene nå i et større utvalg butikker, inkludert populære nettbutikker. Oppdateringen har resultert i en utgiftsnedgang for begge pakkene i budsjettposten for referansebudsjettet 2021 sammenlignet med referansebudsjettet 2020.

Tabell 1: Oppsummering av endringer i budsjettposten "Spedbarnsutstyr - grunnutrustning" i referansebudsjettet for 2021

Lagt til	Tatt ut	Oppdatert vare- og prismåling
Babycall uten kamera	Plastfrottélaken	Teppe
Brystpumpe	Sprinkelsengbeskytter	Pledd
Babybilsete	Bærebag	Babypose
		Barnevogn
		Vognrangle
		Barneseng
		Madrass
		Dyne
		Laken
		Dyne- og putetrekk
		Narresmøkk
		Tåteflaske
		Stellemadrass
		Badebalje
		Lammeskinn
		Regntrekk til vogn
		Insektnett
		Handlenett
		Stellebag

Tabell 2: Oppsummering av endringer i budsjettposten «Spedbarnsutstyr - supplering» i referansebudsjettet for 2021

Lagt til	Tatt ut	Oppdatert vare- og prismåling
Stikkontaktbeskyttere	Babybilsete (flyttet til grunnutrustning)	Potte
Barnesikring skuff/skap	Barnesele og bøyle/rygg til barnestol	Trille
Dørstoppere		Bæremeis
		Kopp med tut og lokk
		Grøttallerken/krus
		Barnebestikk
		Barnestol
		Dørgrind

2.1.2. Spedbarnskostnader i forbruksområdet «Lek og mediebruk»

I forbindelse med oppdateringen av forbruksområdet «Spedbarnsutstyr» ble også grunnlaget for beregning av kostnader for spedbarn (< 1 år) innenfor budsjettposten «Lek og fritid» evaluert og oppdatert. Som illustrert i Tabell 3 ble ingen varer tatt ut eller lagt til, men varegrunnlaget ble oppdatert og prismålt på nytt i markedet. Detaljene om oppdateringen av denne budsjettposten er presentert i sin helhet i Skuland (2021).

Tabell 3: Oppsummering av endringer for spedbarn (<1 år) i budsjettposten "Lek og fritid" i referansebudsjettet for 2021

Lagt til	Tatt ut	Oppdatert vare- og prismsåling
		Bamse
		Babygym
		Bok – pekebok
		Lydleke
		Klosser
		Rangle
		Krabbespeil

2.1.3. Forbruksområdet «Personlig pleie»

Forbruksområdet «Personlig pleie» er en del av de individspesifikke utgiftene i referansebudsjettet. De individspesifikke forbruksområdene omfatter varer og tjenester som er knyttet til enkeltindividenes forbruk, og utgiftene varierer med husholdsmedlemmenes alder og kjønn. For denne budsjettposten gjøres det kostnadsberegninger for kjønns- og aldersinndelingene som er presentert i Tabell 4.

Tabell 4: Kjønn- og aldersinndelinger brukt i beregninger for budsjettposten "personlig pleie".

						Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	Menn	Kvinner	Kvinner
Alder (år)	0-1	1-2	3	4-5	6-9	10-13		14-17		18+	18-49	50 +

Forbruksområdet «Personlig pleie» består av følgende underkategorier av varer: Shampo og såper, kremer og parfyme, utstyr, kosmetikk, samt følgende tjenester: frisør, tannlege og lege. I årets oppdatering har forskerne vurdert og oppdatert innholdet i alle underkategorier for alle aldersgrupper. Oppdateringen for alle aldersgrupper foruten spedbarn er presentert i Austgulen, Alecu og Borgeraas (2021), og oppdateringen av budsjettposten for spedbarn er presentert i Skuland (2021). I denne rapporten oppsummeres oppdateringsprosessen og dens hovedfunn.

For området «Personlig pleie» foreligger det forholdsvis få offentlige anbefalinger som har direkte implikasjoner for varene og tjenestene som inkluderes i denne varekurven. Rådene som foreligger omhandler i hovedsak tannhelse, bruk av såpe og solbeskyttelse og disse er benyttet aktivt i oppdateringen. Informasjon fra befolkningen er samlet inn gjennom fokusgrupper (fire fokusgruppeintervjuer i november 2018). De to første fokusgruppene var eksplorerende hvor fokuset ble lagt på å undersøke bl.a. hvilke behov og funksjoner deltakerne mente burde dekkes innenfor budsjettposten «Personlig pleie», hvorvidt det er betydelige kjønns- og aldersforskjeller i behov for personlig pleie og hvor det bør legges opp til at en handler inn varer og tjenester forbundet med personlig pleie. De to neste fokusgruppene var validerende, hvor fokuset ble lagt på å diskutere det konkrete innholdet i budsjettposten, og å reflektere over hvorvidt det burde gjøres justeringer i innhold, mengder, levetid eller innkjøpssted. Der det har vært hensiktsmessig har det vært supplert med informasjon fra en websurvey gjennomført i 2020 av Konsumentverket i Sverige (som har ansvar for å begrene og utvikle referansebudsjett for Sverige). Formålet med det denne undersøkelsen har vært å fremskaffe informasjon om hva som anses som basisbehov for ulike aldersgrupper innenfor forbruksområdet «Personlig hygiene» (Konsumentverket, 2020).

Siden det ikke finnes tilsvarende norske data og det er få grunner til å anta store forskjeller mellom nordmenn og svenskers syn på hva som utgjør basisbehov har disse dataene også blitt benyttet hvor det var hensiktsmessig i oppdateringen av forbudsområdet «Personlig pleie». Innholdet i budsjettposten har også blitt evaluert i lys av innholdet i den tilsvarende budsjettposten i et pilotprosjekt som hadde mål om å utvikle sammenlignbare referansebudsjett for land i Europa (Goedemè et al., 2015). Oppdateringen av spedbarnskostnadene i denne budsjettposten er basert på de samme kildene om er presentert i delkapittel 2.1.1. Spedbarnsutstyr.

Basert på revisjonen av budsjettposten har vi justert vare- og tjenesteutvalget i budsjettposten samt varetype, mengder, og levetid som er beregnet for en del varer. De viktigste endringene i budsjettposten er oppsummert i Tabell 5. Denne viser hvilke varer som er tatt inn i budsjettposten fra og med 2021, hvilke som er tatt ut, hvilke som har fått endret enten mengdeberegning, type vare eller beregnet levetid for én eller flere grupper i referansebudsjettet og hvilke varer og tjenester som beholdes uendret. De sistnevnte varene og tjenestene er imidlertid også prismålt i 2021, noe som innebærer en naturlig justering av varetype til det som er tilgjengelig i dagens marked.

Tabell 5: Oppsummering av endringer i budsjettposten «Personlig pleie» i referansebudsjettet for 2021

Lagt til	Tatt ut	Endret mengder/type/levetid*	Oppdatert vare- og prismåling
Egenandel ved fastlegebesøk (kvinner og menn 18 år +)	Lommespeil (10 år +)	Barnebleier	Tanntråd
Barberingsutstyr (kvinner 14 år +)	Etterbarberingsvann (menn 14 år +)	Barnesalve	Toalettmappe
Sminkefjerner (kvinner 14 år +)	Fast såpestykke (alle)	Våtservietter	Sanitetsbind
Eau de toilette (menn 14 år +)		Bomullspinner	Hårbørste
Hårspray (kvinner 14 år +)		Kam	Solbrille
Hårvoks (menn 14 år +)		Bodylotion	Øyeblyant
Flytende dusjsåpe (alle)		Hudkrem	Lepestift
Flytende håndsåpe (alle)		Lommetørklepapir	Tannlege
		Tannbørste	
		Tannkrem	
		Hårsjampo	
		Hårbalsam	
		Hårklipp, frisør	
		Solkrem	
		Tannpikere	
		Eau de toilette (kvinner)	
		Deodorant	
		Barberingsutstyr (menn)	
		Mascara	
		Barnebleier	

* Endring gjort for én eller flere grupper

Oppdateringen har resultert i en utgiftsøkning for de fleste kjønns- og aldersinndelinger for referansebudsjettet 2021 sammenlignet med referansebudsjettet 2020. Unntaket er for barn mellom 6 og 9 år hvor det er en marginal utgiftsnedgang. Utgiftsøkningen er størst for spedbarn (under 1 år), og denne økningen er drevet av at det er lagt til grunn et høyere forbruk av bleier og våtservietter og at noen kremer kjøpes i apotek fremfor dagligvarebutikk.

2.2 Oppdatering av priser

I tillegg til budsjettpostene «Spedbarnskostnader» og «Personlig pleie» som er presentert over, er nye priser hentet inn i 2021 for budsjettpostene «Reisekostnader», «Bilkostnader», «Barnehage», «SFO/AKS».

Reisekostnader omfatter kostnader til månedskort for kollektivtransport og er prismålt i Oslo (Ruter) i februar 2021 (Ruter, 2021).

Bilkostnader omfatter driftsutgifter, inkludert drivstoff, forsikring, årsavgift og bompenger for henholdsvis 10 000 km per år for liten bil (1-4 personer) og 15 000 km per år for stor bil (5-7 personer). Avskrivninger og renter av bundet kapital er ikke inkludert, og beregningene forutsetter bruk av kollektivtransport til og fra arbeidssted. Beregningene er gjort på grunnlag av data fra Opplysningsrådet for veitrafikken (2021).

Barnehagekostnader omfatter fulltidsplass i barnehage, og kostnadene for hvert enkelt barn er avhengig av hvor mange barn den enkelte familie har i barnehage. Denne kostanden er prismålt i Oslo i februar 2021, og Oslo Kommunes barnehagepriser, uten mattillegg, er lagt til grunn (Oslo kommune, 2021b).

Kostnader for SFO/AKS omfatter halvdags- eller heldagsplass i SFO/AKS, og kostnaden varierer etter familiens inntekt. Denne kostnaden er prismålt i Oslo i februar 2021, og Oslo kommunes priser, som inkluderer matbetaling, er lagt til grunn (Oslo kommune, 2021a).

2.3 Justering av priser i henhold til endringer i konsumprisindeksen

For forbruksområder i referansebudsjettet hvor det ikke hentes inn nye priser i år er prisene justert i henhold til endringer i konsumprisindeksen (KPI). Konsumprisindeksen vi benytter er beregnet av Statistisk sentralbyrå (SSB) (2021b) og beskriver utviklingen i konsumpriser for varer og tjenester etterspurt av private husholdninger bosatt i Norge.

KPI-justeringen av priser er gjennomført for følgende områder i 2021:

- Mat og drikke
- Klær og sko
- Lek og mediebruk
- Andre dagligvarer
- Husholdningsartikler
- Møbler
- Mediebruk og fritid

Konsumprisjusteringen av priser i referansebudsjettet gjøres normalt basert på prisene slik det var i februar måned. Det vil si at forbruksområdene som har blitt justert i henhold til KPI i referansebudsjettet 2021 er justert fra februar 2020-priser til februar 2021-priser.

Det benyttes ikke én felles sats til KPI-justeringen av referansebudsjettet. Årsaken er at prisutviklingen i de ulike konsumgruppene normalt er forskjellig. Det tas utgangspunkt i SSBs tabell 03013 (Statistisk sentralbyrå (SSB), 2021a) som presenterer konsumprisindeksen etter konsumgruppe. Konsumgruppene SSB opererer med tilsvarende ikke nøyaktig de samme forbruksområdene som brukes i referansebudsjettet. Vi tar dermed utgangspunkt i konsumgruppen (eller undergrupper av denne) som best beskriver det vareinnholdet som er inkludert i hvert spesifikt forbruksområde i referansebudsjettet.

Eksempelvis benyttes SSBs Hovedgruppenivå 01 (Matvarer og alkoholfrie drikkevarer) for oppdateringen av Referansebudsjettposten «Mat og drikke». For referansebudsjettposten «Klær og sko» benytter vi SSBs Hovedgruppenivå 03 (Klær og skotøy). For Referansebudsjettposten «Lek og fritid» benytter vi SSBs Hovedgruppenivå 09 (Kultur og fritid), men uten Gruppenivå 09.6 (Feriereiser, pakketurer) siden ferie ikke er inkludert i Referansebudsjettet. Tilsvarende tilpasninger er også foretatt for Referansebudsjettpostene «Andre dagligvarer», «Husholdningsartikler», og «Mediebruk og fritid».

3. Oppdatering av beregnet stordriftseffekt

Helt fra referansebudsjettet ble etablert har det blitt beregnet en såkalt stordriftseffekt for fire av de individspesifikke utgiftene. Dette gjelder «Mat og drikke», «Klær og sko», «Personlig pleie» og «Lek og mediebruk». Stordriftseffekten kommer til uttrykk ved at utgiftene til disse forbruksområdene reduseres med 20% for parfamilier med mer enn ett barn og for enslige forsørgere med mer enn tre barn. Idéen som ligger til grunn for stordriftseffekten er at husholdets samlede utgifter øker mindre enn summen av referansebudsjettets kostnadsberegningen per person. Det ligger her en antakelse om at husholdets samlede utgifter reduseres når antallet personer i husholdet øker. Selv om denne tilpasningen skjer fra første ekstra husholdmedlem, er det av praktiske grunner innført fra andre barnet i parfamilier og ved det fjerde barnet hos enslige forsørgere. I tillegg til stordriftseffekten for individspesifikke utgifter er det innregnet en stordriftsfordel for de seks husholdspesifikke forbruksområdene, som kommer til uttrykk ved at flere personer i husholdet kan bruke den samme forbruksgjenstanden. I mange tilfeller øker derfor kostnadene marginalt ved å øke antall husholdsmedlemmer.

I forbindelse med det kontinuerlige oppdateringsarbeidet har SIFO i de siste årene sett spesielt på beregningen av stordriftseffekt for de individspesifikke forbruksområdene i referansebudsjettet. Det er fire viktige grunner til at denne stordriftseffekten har blitt evaluert. Den første grunnen er at den beregnede stordriftseffekten har vært uendret siden budsjettet ble etablert, og både forventinger til nordmenns forbruk og referansebudsjettet ellers har endret seg en del siden den gang. En annen viktig grunn er at denne effekten produserer noen kontraintuitive beregninger for kostnader for barnefamilier. Den tredje grunnen er at referansebudsjettet som helhet er i en fornyingsprosess hvor grunnlaget for mange av forbruksområdene har blitt oppdatert og flere aspekter ved budsjettet blir kritisk evaluert i lys av den internasjonale, spesielt europeiske, litteraturen om referansebudsjett. I dette perspektivet fremstår stordriftseffekten som et særnorsk fenomen. Den fjerde grunnen til å ta en kritisk gjennomgang av stordriftseffekten er at den bryter med behovsperspektivet som er det bærende teoretiske og empiriske prinsippet i referansebudsjettet. Det skal særs gode grunner til å avvike fra dette hovedprinsippet (Borgeraas, 2019).

Basert på en rekke evalueringer av beregningen av stordriftseffekten for de individspesifikke utgiftene (Alecú, 2021; Borgeraas & Bakkeli, 2018; Borgeraas, 2019; Rysst & Borgeraas, 2019) har vi valgt å gjøre noen justeringer av denne beregningen i 2021-versjonen av referansebudsjettet. Beregningen av stordriftseffekt begrenses til en 12 prosents reduksjon av utgiftene til «Mat og drikke» ved flere enn fire personer i husholdninger med to forsørgere (voksne).

I resten av dette kapittelet gir vi en oppsummering av begrunnelsene for dette valget. Denne oppsummeringen er i sin helhet basert på analyser og refleksjoner som er presentert i Borgeraas og Bakkeli (2018), Borgeraas (2019), Rysst og Borgeraas (2019) og Alecú (2021).

3.1 Referansebudsjettet bygger på en behovstilnærming

Referansebudsjettet tar, både teoretisk og metodologisk, utgangspunkt i behov, og benytter ulike informasjonskilder for å belyse hvilke behov som skal dekkes og hvordan disse

behovene kan dekkes/tilfredsstilles i henhold til en såkalt akseptabel levestandard og forbruksnivå.

Behovsperspektivet har ligget til grunn for oppbyggingen av budsjettet siden det ble etablert, men har i de senere år, i tråd med utviklingen av metoden for å etablere felleseuropeiske referansebudsjett, blitt mer eksplisitt forankret i Doyal og Goughs teori om menneskelige behov (1991) og Sen og Nussbaums kapabilitetstilnærming (Nussbaum, 2000; Sen, 1979, 1983, 1985). Kapabilitetstilnærmingen legger vekt på at det finnes et sett av grunnleggende kapabiliteter som gir individet frihet til å kunne gjøre det han eller hun har grunn til å verdsette (Sen, 2009). Frihet er det grunnleggende behovet, som er uavhengig av tid og sted. Idéen er imidlertid at måten denne friheten realiseres på – kapabilitetene – ofte vil variere etter tid og sted. Sen er tilbakeholden med å definere et sett av allmenne, eller grunnleggende, kapabiliteter, mens Nussbaum (2000) definerer en liste over 10 grunnleggende kapabiliteter.

Doyal og Goughs teori om menneskelige behov (1991) tar på sin side utgangspunkt i to grunnleggende og universelle behov: helse og autonomi. Dette er behov som, hvis dekket, gir individet mulighet til å ta informerte beslutninger om hva som skal gjøres og hvordan en skal gå frem for å gjøre det (Doyal & Gough, 1991:53). Videre definerer Doyal og Gough et sett med mellomliggende behov som bidrar til fysisk helse og autonomi. Selv om Sens teoretiske tilnærming er mer individualistisk og handlingsorientert enn Doyal og Gough, er det neppe store substansielle forskjeller i hva som ansees som grunnleggende behov (Borgeraas, 2019:13-14). Det teoretiske grunnprinsippet i referansebudsjettet er altså at det skal vise kostandene ved å dekke behov knyttet til en akseptabel levestandard for personer i ulike aldre og med ulikt kjønn i Norge. Hvordan disse behovene tilfredsstilles er i stor grad avhengig av den samfunnsmessige konteksten disse behovene oppstår i (Borgeraas, 2019).

Behovstilnærmingen har et individualistisk perspektiv i den forstand at det kun er individer som har behov. På noen områder er det store individuelle variasjoner i behov og kostnader forbundet med å tilfredsstille disse. For eksempel varierer energibehov i stor grad etter alder og kjønn. For disse, individspesifikke, forbruksområdene er det en direkte kobling mellom det enkelte individs behov og forbruket som er nødvendig for å dekke disse. I andre sammenhenger kan de individuelle behovene dekkes av et større kollektiv, f.eks. i et hushold. For eksempel vil behovet for å holde maten kald være viktig for alle i en husholdning, og dette behovet kan tilfredsstilles f.eks. ved å ha et felles kjøleskap. For disse områdene, som i referansebudsjettet omtales som *husholdsspesifikke forbruksområder*, er ikke koblingen mellom enkeltindividets behov og forbruket like direkte som den er for de *individspesifikke forbruksområdene*.

En beregning av en stordriftseffekt for de individspesifikke forbruksområdene innfører et prinsipp om interaksjonseffekter, dvs. at alle personer reduserer sine individuelle forbruksutgifter når husholdet øker med ett barn. En slik beregning bryter med å bruke individuelle behov som det bærende prinsippet i konstruksjonen av referansebudsjettet. Det er for eksempel ikke opplagt at personene i en husholdning får lavere behov for mat og drikke, såpe og andre varer og tjenester knyttet til personlig pleie eller klær og sko i det husholdet øker med ett barn. Det kan imidlertid være at sammensetningen av forbruket endres, fordi husholdets inntekt kan antas å være lik og/eller fordi livsstilen eller

livssituasjonen endres, og at dette kan resultere i en stordriftseffekt - dette diskuteres i neste avsnitt.

3.2 Betydningen av varekurvene og forbruksnivået i referansebudsjettet

Teorien bak den opprinnelige innføringen av stordriftseffekten i referansebudsjettet er dels knyttet til barnekostnader, og dels til livsfaseendringer. Det antas at hvert nye barn i husholdet representerer en utgift som ikke kompenseres med en tilsvarende økning i inntekt. Dermed antas det at alle i husholdet tilpasser, dvs. reduserer, sine forbruksutgifter relativt til utgiftsøkningen et nytt barn representerer. Videre antas det at det å få barn, spesielt det første barnet, introduserer en ny livsfase som bidrar til å endre det etablerte forbruksmønsteret. Stordriftseffekten, slik den har blitt beregnet, er med andre ord en forenklet beregning av flere former for interne tilpasninger i husholdet (Borgeraas, 1987; 2019).

Det kan innvendes at denne begrunnelsen for stordriftseffekten legger til grunn at husholdet i utgangspunktet har et relativt høyt forbruksnivå, i alle fall høyt nok til å kunne redusere forbruket uten at det bidrar til et lavere forbruksnivå enn det som kan sies å være *akseptabelt i den forstand at de fleste nordmenn – uansett egen inntekt – kan leve på dette nivået uten å skille seg for mye ut* (Austgulen & Borgeraas, 2020: 186).

Det er imidlertid nettopp dette forbruksnivået som defineres av referansebudsjettet, og som ligger til grunn for beregningene av kostnadene forbundet med de ulike budsjettpostene for personer med ulik alder og kjønn. En reduksjon i de individspesifikke kostnadene i referansebudsjettet kan dermed føre til en reduksjon i definert levestandard fordi en har råd til å kjøpe mindre eller færre av varene og tjenestene som ligger til grunn for beregningene per person, eller at husholdet må benytte andre strategier for å oppnå samme levestandard, som for eksempel å handle mer på tilbud og/eller å kjøpe inn varer i større forpakkingsstørrelser med lavere kilo- eller literpris.

3.3 Empiriske undersøkelser

Flere studier viser at det skjer en tilpasning i voksenforbruket når et par får barn (F.eks. Bonke & Browning, 2011; Lazear & Michael, 1988), og at familier med mange barn gjerne organiserer dagliglivet og forbruket på en annen måte enn familier med færre barn (Rysst & Borgeraas, 2019). SIFO har gjennomført tre empiriske studier for å få det empiriske grunnlaget for stordriftseffekten, en kvalitativ og to kvantitative studier av SSBs forbruksundersøkelse.

Resultatene fra den kvalitative studien av forbruksstrategier i barnerike familier viser at familier med mange barn gjerne opplever både en reduksjon i levestandard og at de må tilpasse sine forbruksstrategier for å opprettholde en akseptabel levestandard, ved å for eksempel måtte følge mer med på tilbud og å planlegge og organisere innkjøp bedre enn da de hadde færre barn (Rysst & Borgeraas, 2019). Flere av informantene som representerte barnerike familier i den kvalitative undersøkelsen mente at de kunne registrere stordriftseffekter av å ha flere barn. Dette gjaldt til en viss grad for mat, men også for arv av

klær og fritidsutstyr mellom søsken. De viktigste kostnadsdriverne som ble fremhevet var relatert til synlige, og ofte faste utgifter: skifte av bolig, bil, barnehage og SFO/AKS. En forbruksendring, og gjerne også forbruksreduksjon, som ble fremhevet av flere var endring av feriemønster. Disse utgiftene er imidlertid ikke knyttet til de individspesifikke forbruksområdene i referansebudsjettet (Borgeraas, 2019; Rysst & Borgeraas, 2019).

I tillegg til den kvalitative studien har Borgeraas og Bakkeli (2018) analysert data fra Statistisk sentralbyrås (SSB) forbruksundersøkelse fra 2012, som er den siste versjonen av Forbruksundersøkelsen som er gjennomført. Denne analysen av sammenhenger mellom antall barn i husholdet og husholdets utgifter, innenfor det som i referansebudsjettet forstås som individspesifikke kostnader, viser at det er store variasjoner mellom ulike forbruksområder og mellom hushold med én eller to forsørgere (Borgeraas & Bakkeli, 2018). Borgeraas og Bakkelis (2018). Analyser viser at når en ser på de individspesifikke utgiftene som det beregnes en stordriftseffekt for i referansebudsjettet (mat og drikke, klær og sko, personlig pleie og lek og fritid), samlet i hushold med to forsørgere, finner en et vendepunkt ved tre barn. Det vil si at samlede utgifter øker når antall barn øker, men at utgiftene fra og med det tredje barnet vil nå et tak, og at de deretter vil reduseres. Når en ser på de ulike forbruksområdene hver for seg, finner en imidlertid kun dette taket for mat og drikke. Etter det tredje barnet vil utgiftene til mat og drikke reduseres med 12,4 prosent. For de andre forbruksområdene vil utgiftene øke for hvert nye barn i husholdningen. For husholdninger med én forsørger øker imidlertid utgiftene til mat og drikke, klær og sko og personlig pleie konstant med antall barn. Det var kun for utgifter til lek og fritid at det ble identifisert et tak fra og med det andre barnet, og utgiftene til lek og fritid vil reduseres med 3,7 prosent etter det andre barnet (Borgeraas & Bakkeli, 2018).

I likhet med analysen til Borgeraas og Bakkeli (2018), finner Alecu (2021) i sin analyse av sammenhengen mellom antall barn i husholdet og husholdsutgiftene basert på Forbruksundersøkelsen fra 2008 og 2009 et tilsvarende vendepunkt ved tre barn.

Det er flere utfordringer knyttet til de empiriske undersøkelsene. For det første er det kvantitative datagrunnlaget gammelt. Siden forbruksundersøkelsen til SSB ble avsluttet i 2012 har det ikke blitt samlet inn gode data om nordmenns forbruk på et slikt nivå at det egner seg for denne typen analyser. Forbruksundersøkelsen har også noen svakheter som kan påvirke beregningen av stordriftseffekter. Estimert årsforbruk er for eksempel basert på en føringsperiode hos husholdningene på 14 dager. Dette kan føre til overestimering av utgifter og forbruksforskjeller mellom husholdninger. For det andre er det vanskelig å trekke klare konklusjoner om stordriftseffekter i referansebudsjettet basert på dataene fra Forbruksundersøkelsen fordi de inneholder få hushold med flere enn tre barn. Disse enhetene har derfor brede konfidensintervall for gjennomsnittsutgifter, noe som kan påvirke estimeringene. Begrensningene i datasettene gjør det heller ikke mulig å kontrollere for hvilket forbruksnivå de ev. stordriftseffektene skjer innenfor uten å miste for mange observasjoner. Det er for eksempel nærliggende å anta at familier med mange barn har inntektsbegrensninger som gjør at de ikke kan bruke mer penger totalt etter de har fått det tredje, fjerde eller femte barnet. Selv om vi kan identifisere et slikt såkalt knekkpunkt når det gjelder antall barn, vet vi ikke om denne familien har nok penger til at alle i familien får tilfredsstilt sine behov, som er et grunnleggende prinsipp i referansebudsjettet. Det kvalitative datamaterialet bidrar til å belyse denne problemstillingen, og gir innsikt i hvilke

forbruksstrategier barnerike familier har og hvordan de mener at forbruket har utviklet seg, men siden utvalget i denne undersøkelsen er lite er det dårlig egnet for generalisering.

3.4 Konklusjon

En beregning av stordriftseffekt for de individspesifikke forbruksområdene i referansebudsjettet bryter med behovsperspektivet som er det bærende prinsippet i konstruksjonen av budsjettet. For disse forbruksområdene er det en direkte kobling mellom det enkelte individs behov og forbruket som er nødvendig for å dekke disse, og det er ikke gitt at en person i et hushold har lavere behov for f.eks. varer og tjenester knyttet til personlig pleie fordi husstanden får et nytt medlem. Dersom denne typen forbruk reduseres kan det være et uttrykk for reduksjon i definert levestandard eller at husholdet må benytte andre strategier for å oppnå samme levestandard.

På den annen side er det ingen tvil om at det koster å ha barn, og at denne kostnaden må kompenseres enten ved å øke husholdets inntekter eller ved å redusere forbruket. Utfordringen for beregningene i referansebudsjettet er hvorvidt det er rimelig å forvente at forbrukstilpasningene eller reduksjonen i forbruket som ofte er et resultat av en familieførøkelse skal reflekteres i forbruket som er omfattet av de individspesifikke utgiftene i referansebudsjettet. Resultatene fra den kvantitative undersøkelsen av de individspesifikke forbruksområdene, som målt i SSBs forbruksundersøkelse fra 2012, tyder også på at stordriftseffektene knyttet til disse forbruksområdene er lavere enn det som har vært antatt i referansebudsjettet. Borgeraas og Bakkeli (2018) finner en stordriftseffekt tilknyttet utgiftene til mat og drikke for husholdninger med to forsørgere og at denne slår inn ved det tredje barnet. De konkluderer med at det ikke er mulig å identifisere en slik effekt for par med barn innen forbruksområdene «Klær og sko», «Personlig pleie» og «Lek og fritid». For husholdninger med én forsørger finner Borgeraas og Bakkeli (2018) en svak stordriftseffekt for forbruksområdet «Lek og fritid», og denne effekten slår inn ved det andre barnet. Alecus (2021) undersøkelser av SSBs forbruksundersøkelse fra 2008 og 2009 bekrefter hovedfunnene til Borgeraas og Bakkeli (2019).

Basert på dette grunnlaget har vi besluttet å endre beregningen av stordriftseffekten i referansebudsjettet til å kun beregnes for forbruksområdet «Mat og drikke» som befinner seg i skjæringspunktet mellom å være et individ- og et husholdsspesifikt forbruksområde. Videre beregnes stordriftseffekten kun for parfamilier med mer enn to barn, og størrelsen på denne effekten er en reduksjon på 12%.

Denne endringen gjør at den beregnede stordriftseffekten er mer i tråd med behovsperspektivet, som er det bærende prinsippet for konstruksjonen av referansebudsjettet, og mer i tråd med stordriftseffekten som kan dokumenteres empirisk gjennom SSBs forbruksundersøkelse. Det er imidlertid verdt å merke seg at denne endringen tydeliggjør referansebudsjettets forutsetning om å definere en levestandard som er akseptabel for folk flest, og at forståelsen av hva denne levestandarden innebærer ikke avhenger av størrelsen på husholdet. Siden husholdsinntekt normalt ikke øker proporsjonalt med antall barn (utover barnetrygd), innebærer dette at referansebudsjettet sannsynligvis overestimerer kostnadene sammenlignet med det som ofte er de reelle kostandene for barnerike familier.

4. Oppdatering av kalkulatoren for forbruks- utgifter – tilgjengeliggjøring av tidligere års beregninger

I forbindelse med publisering av 2021-versjonen av referansebudsjettet, tilgjengeliggjøres også tidligere versjoner av referansebudsjettet, tilbake til det første budsjettet fra 1987, i kalkulatoren for forbruksutgifter på OsloMet – storbyuniversitetets hjemmesider:

<https://www.oslomet.no/om/sifo/referansebudsjettet>

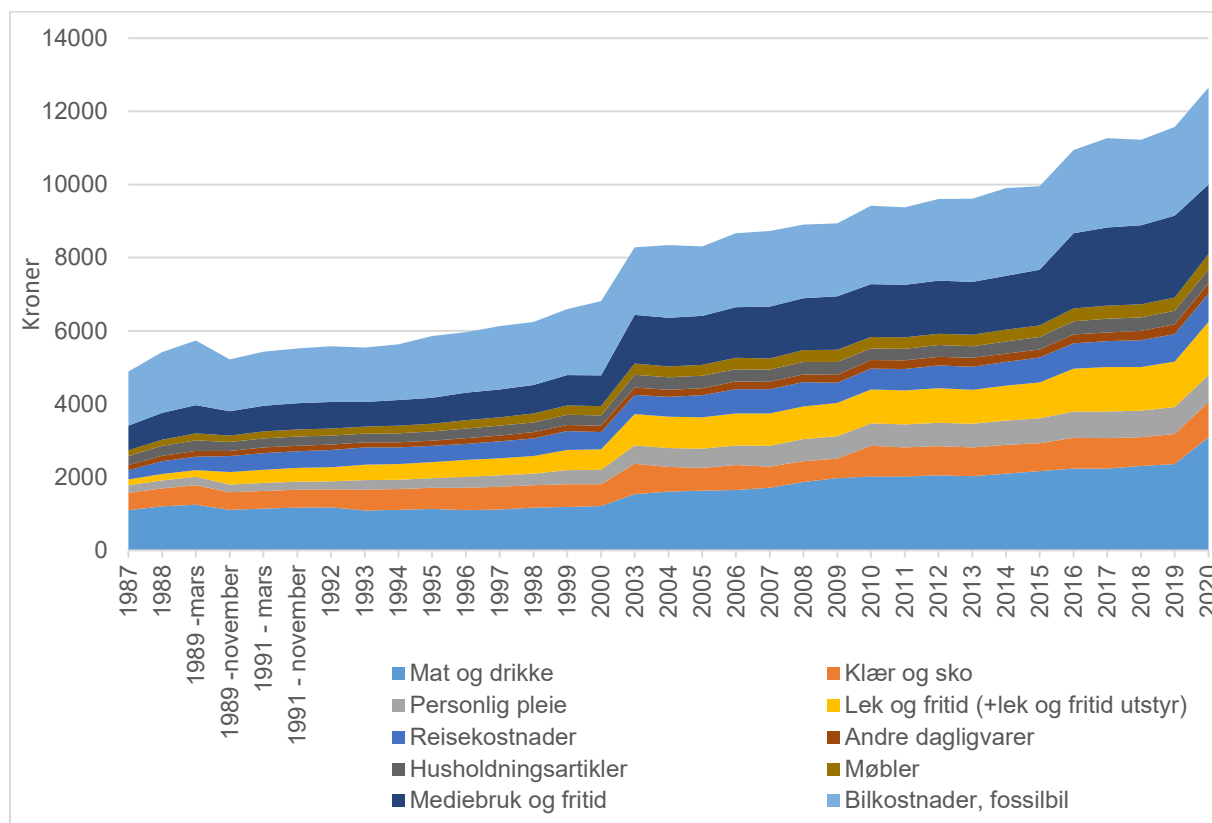
De tidligere budsjettene er digitalisert og tilgjengeliggjort for kalkulatoren, men forbrukskategoriene og beregningene er uendret fra slik de var ved opprinnelig publisering. PDF-versjoner, og i noen tilfeller Excel-versjoner, av tidligere utgaver av referansebudsjettet er også tilgjengelig gjennom OsloMets digitale arkiv:

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/2740284>

Figur 1 viser utviklingen i referansebudsjettet, for kvinner i alderen 31-50 år med bil, fra det første budsjettet ble publisert til og med årets versjon. Denne viser fordelingen mellom de ulike forbruksområdene i referansebudsjettet og hvordan de ulike budsjettpostene og budsjettet som helhet har utviklet seg. Figuren viser at totalsummen for en kvinne mellom 31 og 50 år har mer enn doblet seg i perioden mellom 1987 og 2020. Det er imidlertid viktig å merke seg at disse kostnadene ikke er inflasjonsjusterte, og dermed ikke gir et riktig bilde av hvilket forbruksnivå budsjettet reflekterte de ulike årene. Det figuren imidlertid illustrerer er når det ble gjort vesentlige endringer i de ulike budsjettpostene eller totalbudsjettet. For eksempel viser figuren en betydelig økning i totalkostnader fra år 2000 til 2003, som reflekterer at det i 2003 ble gjennomført en betydelig oppdatering av hele budsjettet. Ellers har de ulike budsjettpostene blitt revidert ved ujevne mellomrom. For eksempel ble mat og drikke oppdatert i 2008 og 2020, klær og sko ble oppdatert i 2016 og 2020 og lek og fritid (individ) og mediebruk og fritid (hushold) ble oppdatert i 2016 og i 2020 (Austgulen & Borgeraas, 2018).

Figur 1: Referansebudsjettet for kvinner 31-50 inkludert bilkostnader, 1987 - 2021

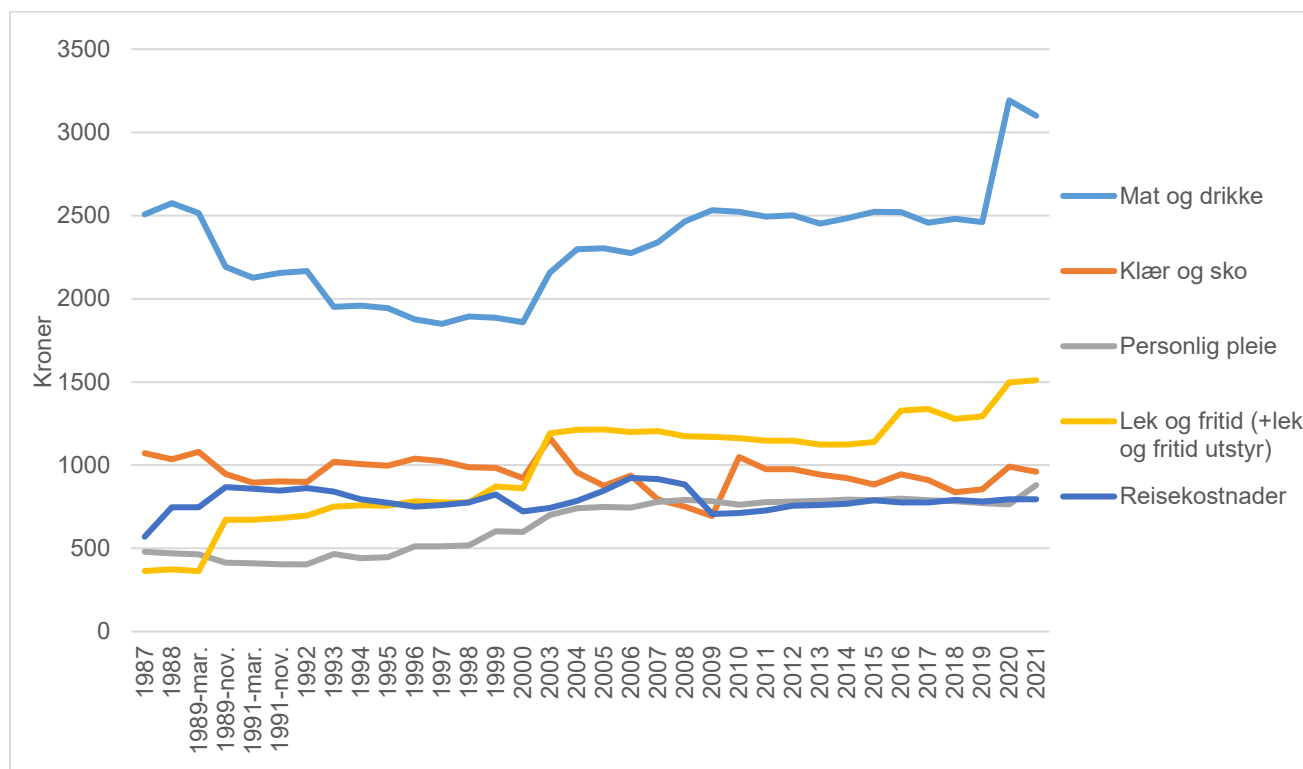

Figur 2 og Figur 3 viser summene for de enkelte forbruksområdene i de ulike budsjettårene inflasjonsjustert til 2021-verdier. Kostnadene for de ulike budsjettpostene for hvert enkelt år har blitt justert i henhold til endringer i konsumprisindeksen ved hjelp av Statistisk sentralbyrås kalkulator for prisendring Statistisk sentralbyrå (SSB) (2021b). Denne beregner den totale prisendringen basert på de månedlige konsumprisindeksene fra SSB. Siden de ulike forbruksområdene i referansebudsjettet justeres etter endringene i forskjellige underkategorier av konsumprisindeksen (se kapittel 2.3), og siden referansebudsjettet ikke dekker alle forbruksområdene som omfattes av beregningene av den totale prisendringen, gir en inflasjonsjustering basert på den totale prisendringen et noe unøyaktig bilde, men det er godt egnet til å observere hovedtrender i utviklingen av referansebudsjettet og de individuelle forbruksområdene.

For de individspesifikke områdene, som presentert i Figur 2, viser inflasjonsjusteringen at utgiftene til flere av forbruksområdene i referansebudsjettet har økt i løpet av perioden mellom 1987 og 2021. Utgiftsøkningene og -reduksjonene kommer av at innholdet i de ulike budsjettpostene har blitt endret i henhold til forbruksutviklingen og forventningene til hva som omfattes av et rimelig, nøkternt eller akseptabelt forbruksnivå¹. Den tydeligste utviklingen ser vi for forbruksområdet «Mat og drikke», som spesielt økte i 2020 da aktivitetsnivået som ligger til grunn for beregningene ble økt. Kostnadene knyttet til forbruksområdet «Lek og fritid» har også økt betydelig i løpet av perioden, noe som reflekterer både økte behov og økt tilbud innenfor dette forbruksområdet.

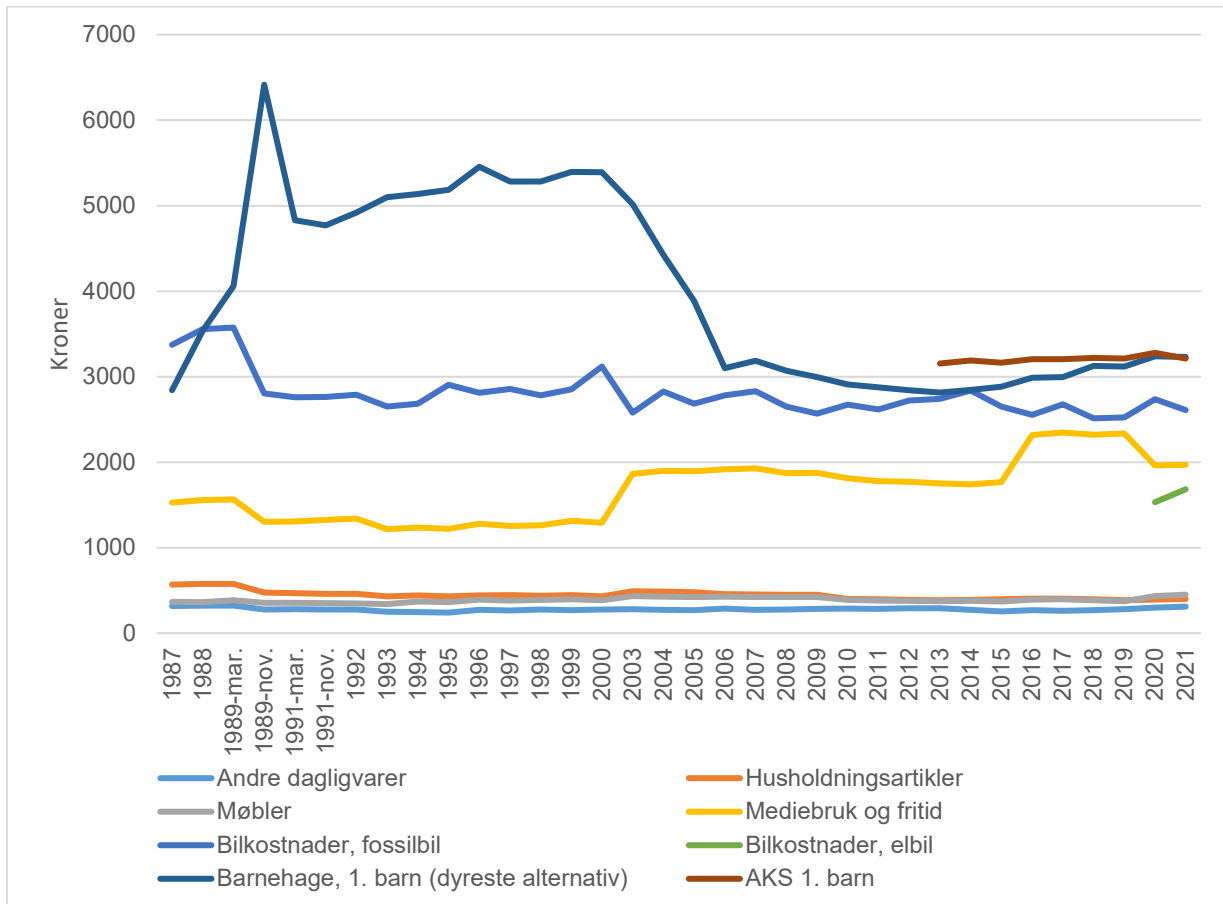
¹ Flere ulike formuleringer har blitt brukt for å beskrive nivået i referansebudsjettet i denne perioden.

Figur 2: Individspesifikke forbruksområder (kvinne 31-50 år), inflasjonsjustert til februar 2021

For de husholdsspesifikke områdene beregnet for én person i husholdningen, som vist i Figur 3, viser inflasjonsjusteringen også noen betydelige endringer i referansebudsjettets utgiftsberegninger. Den tydeligste utviklingen er den betydelige reduksjonen kostnader til barnehage som sammenfaller med barnehagereformens innføring av makspris for oppholdsbetaling i barnehage. Figuren viser også en reduksjon i bilkostnader og en økning til utgifter til forbruksområdet «Mediebruk og fritid». Kostnadsberegningene for forbruksområdene «Andre dagligvarer», «Husholdningsartikler» og «Møbler» har holdt seg relativt stabile gjennom hele perioden.

Figur 3: Husholdspesifikke forbruksområder, inflasjonsjustert til februar 2021

5. Oppsummering og konklusjon

Denne rapporten presenterer referansebudsjettet for 2021, en oppsummering av de viktigste endringene som er gjort sammenlignet med referansebudsjettet for 2020 og en oppsummering av grunnlaget disse endringene er basert på. I forbindelse med at tidligere versjoner av referansebudsjettet blir tilgjengeliggjort i kalkulatoren for forbruksutgifter, presenterer vi i denne rapporten også en kortfattet oversikt av hvordan referansebudsjettet som helhet, og de ulike forbruksområdene hver for seg, har utviklet seg over tid.

I forbindelse med publiseringen av 2021-versjonen av referansebudsjettet har grunnlaget for to forbruksområder blitt revidert og oppdatert, og nye priser er samlet inn i 2021. Disse forbruksområdene er «Spedbarnsutstyr» og «Personlig pleie». I forbindelse med oppdateringen av budsjettposten «Spedbarnsutstyr» ble også kostnader spesifikt knyttet til spedbarn (0-1 år) revidert for forbruksområdene «Lek og mediebruk» og «Personlig pleie». Nye priser er også hentet inn i 2021 for budsjettpostene «Reisekostnader», «Bilkostnader», «Barnehage», «SFO/AKS». For de øvrige forbruksområder i referansebudsjettet er prisene justert i henhold til endringer i konsumprisindeksen (KPI). Videre er beregningen av stordriftseffekt for de individspesifikke forbruksområdene justert og denne beregnes i 2021-versjonen av budsjettet kun for forbruksområdet «Mat og drikke» og kun for parfamilier med mer enn to barn. Størrelsen på denne effekten er en reduksjon på 12%.

Litteratur

- Alecu, A. I. (2021). *En tilleggsundersøkelse av stordriftseffekten i barnefamilier*. SIFO Notat 2-2021. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.
- Austgulen, M. H., Alecu, A. I., & Borgeraas, E. (2021). *Oppdatering av forbruksområdet "Personlig pleie". Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet*. SIFO Rapport nr. 1-2021. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.
- Austgulen, M. H., & Borgeraas, E. (2018). *Review of the Norwegian reference budget. In light of similar initiatives across Europe*. Project report no. 4-2018. Oslo: Consumption Research Norway (SIFO), Oslo Metropolitan University.
- Austgulen, M. H., & Borgeraas, E. (2020). The Norwegian Reference Budget. In C. Deeming (Ed.), *Minimum Income Standards and Reference Budgets : International and Comparative Policy Perspectives* (pp. 185-196). Bristol: Policy Press.
- Bonke, J., & Browning, M. (2011). Spending on children: Direct survey evidence. *The Economic journal (London)*, 121(554), F123-F143. doi:10.1111/j.1468-0297.2011.02444.x
- Borgeraas, E. (1987). *Et standardbudsjett for forbruksutgifter*. Rapport nr. 101. Lysaker: Statens institutt for forbruksforskning.
- Borgeraas, E., & Bakkeli, N. Z. (2018). *Forbrukstilpasninger i barnefamilier - en empirisk analyse av stordriftseffekter i barnefamilier*. Oppdragsrapport nr. 16-2018. Oslo: SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.
- Borgeraas, E. M. (2019). *Om stordriftseffekter av barn i referansebudsjettet*. SIFO rapport nr. 4-19. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.
- Doyal, L., & Gough, I. (1991). *A Theory of Human Need*. New York: The Guilford Press.
- Goedemè, T., Storms, B., & Van den Bosch, K. (2015). *Pilot project: Developing a common methodology on reference budgets in Europe. Proposal for a method for comparable reference budgets in Europe*. Brussels: European Commission.
- Konsumentverket. (2020). *Kostnadsberäkningar hygienartiklar, kvantitativ undersökning. Teknisk beskrivning*. Konsumentverket. Karlstad.
- Lazear, E. P., & Michael, R. T. (1988). *Allocation of income within the household*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nussbaum, M. C. (2000). *Women and Human Development. The Capabilities Approach* (Vol. Cambridge University Press): Cambridge.
- Oslo kommune. (2021a). Aktivitetsskolen - Pris og betaling [nett]. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/skole-og-utdanning/aktivitetsskolen/pris-og-betaling/>
- Oslo kommune. (2021b). Barnehage - Pris og betaling for barnehageplass [nett]. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/barnehage/pris-og-betaling/>
- OVF Opplysningsrådet for veitrafikken. (2021). *Kostnader ved bilhold - eksempler på beregning 2021*. Oslo: OVF Opplysningsrådet for veitrafikken.
- Ruter. (2021). 30-dagersbillett [nett]. Hentet fra <https://ruter.no/kjop-billett/billetter-og-priser/30-dagersbillett/>
- Rysst, M., & Borgeraas, E. (2019). *Forbruksstrategier i barnerike familier*. SIFO Notat 8-19. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.

- Sen, A. (1979). *Equality of What? The Tanner Lecture on Human Values*. Delivered at Stanford University, May 22, 1979.
- Sen, A. (1983). Poor, Relatively Speaking. *Oxford Economic Papers*, 35(2), 153-169.
- Sen, A. (1985). A Sociological Approach to the Measurement of Poverty: A Reply to Professor Peter Townsend. *Oxford Economic Papers*, 37(4), 669-676.
- Sen, A. (2009). *The idea of justice*. London: Allen Lane.
- Skuland, S. E. (2021). *Oppdatering av kostnader til spedbarn: Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i Referansebudsjettet*. SIFO Rapport nr. 2 - 2021. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.
- Statistisk sentralbyrå (SSB). (2021a). 03013: Konsumprisindeks, etter konsumgruppe (2015=100) 1979M01 - 2021M03. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/03013/>
- Statistisk sentralbyrå (SSB). (2021b). Konsumprisindeksen. Hentet fra <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/kpi/maaned>

Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved OsloMet – storbyuniversitetet har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge og skal utvikle ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder er:

- Bærekraftig forbruk
- Digital hverdag
- Mat og klær
- Markedsbasert velferd